Ha a tb-járulék engedi...

Nyári színház Szolnokon és Szegeden

A július 19-től augusztus 19-ig tartó Szegedi Szabadtéri Játékok programjáról tájékoztatta az újságírókat szerdán Szegeden *Nikolényi* István, a játékok igazgatója. A 90 millió forintos költségvetéssel működő nyári színház vendégművészekkel dolgozik, így jelenleg még kérdéses, hogy a honorárium után fizetendő tb-járulékot, 18 millió forintot elő tudják-e teremteni – közölte. Nem áll rendelkezésükre az a 12 millió forint sem, amelyet az új, lebontható nézőtér felállítási, bontási és szállítási költsége tesz ki. Ennek ellenére az idén öt produkciót tizenöt előadásban láthat a közönség a Dóm téren. Tizenegy előadás a könnyű műfajt képviseli, valószínűleg ennek köszönhető, hogy a jegyek hetven százaléka már elkelt.

Az idei évad *Dés* László *Valahol Európában* című musicaljével kezdődik. A főbb szerepekben *Haumann* Péter és *Szinetár* Dóra lép közönség elé. Az *Állami Operaházzal* közös produkció *Verdi A trubadúr* című operája, amely olasz nyelven csendül fel; az előadáson számos világjáró operasztár – *Tokody* Ilona, *Temesi* Mária, Boiko *Cvetanov*, Gail *Gilmore* és *Gregor* József – lép a közönség elé. Új színfolt az *Interoperett* gálaest, a Vigadó szilveszteri gála-show-jának nyári változata. Az utolsó előadás pedig a tavalyi nagy siker, a *Miss Saigon* című musical, *Bíró* Eszter, *Vásári* Mónika, *Csengeri* Attila és *Sasvári* Sándor föllépésével.

Hat év után ismét lesz nyári színház Szolnokon. A költségek egy részét már előteremtették a megyei és városi önkormányzat, illetve kisebb vállalkozások adományaiból. A program június 30-tól július 16-ig tart, az előzetes műsorterv szerint több kuriózummal. Bemutatják a szolnoki *Szigligeti Színház* mostani évadjának egyik kedvelt darabját, *Kleist Az eltört korsó* című művét *Czeizel* Gábor rendezésében és *Epres* Attila főszereplésével. Láthatják a nézők *Pergolesi* operáját, *Az úrhatnám szolgálót*, amelyet *Éry-Kovács* András állított színpadra, a darab főszereplője *Tóth* János. *Shakespeare* klasszikus remekét, a *Szentiványéji álmot Csányi* János rendezte, a főbb szereplők *Udvaros* Dorottya, *Kulka* János, *Mucsi* Zoltán. *Csákányi* Eszter a budapesti *Katona József Színház* kamaraszínházában bemutatásra kerülő zenés monológját Szolnokon adja elő először. Az előadásoknak a szolnoki *Hozam Klub* kétszáz nézőt befogadó belső udvara ad helyet.

Ágas-bogas fa

A Lilium Aureum a szlovákiai magyarságért

A *Magyar Néprajzi Társaság* 1995. évi közgyűlése előtt mutatta be a *Néprajzi Múzeumban Selmeczi Kovács* Attila, az intézmény főigazgató-helyettese a dunaszerdahelyi *Lilium Aureum* kiadót. A vállalkozás, amely 1989 után alakult, elsősorban gyermekkötetek és pedagógiai tárgyú segédkönyvek kiadásával foglalkozik, ezekből közel félszáz jelent meg az elmúlt években. *Hodossy* Gyula igazgató elmondta, hogy 1995 januárjáig a *Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség* volt a kiadó tulajdonosa, és a megjelentetett címek számát tekintve első a szlovákiai magyar kiadók sorában. A *Lilium Aureum* ezenkívül kiadja a *Katedra* című, szlovákiai magyar pedagógusok számára írott lapot, szoros kapcsolatban áll olyan magyarországi könyvcégekkel, mint a *Szent Gellért Kiadó* és a *Szent István Társulat*. A kiadó gondozásában jelenik meg *Liszka* József *Ágas-bogas fa – Néprajz fiataloknak* című könyvének harmadik kiadása, az 1986-os első kiadás után. A néprajzi tárgyú mű tizenkét fejezete a szlovákiai magyarság ünnepeit mutatja be. A könyvet egyébként *Győr-Sopron-Moson megye* iskoláiban tankönyvként használják, jelentős eredményekkel. Mint azt Liszka József elmondta, terveik között szerepel még az Ondava vidékének eltűnőfélben lévő magyar népköltészetéről, illetve a Zoboralja néprajzáról szóló kötet megjelentetése is.

A. B.

A harmincadik győri nyár

Június 23-án este toronyzenével és fáklyás felvonulással kezdődik a jubileumi nemzetközi kulturális fesztivál Győrben. A városi *Műcsarnok* ad helyet a *Moholy-Nagy* László születésének századik évfordulójára rendezett emlékkiállításnak, amelyet *Beke* László művészettörténész nyit meg. Június 24-én a *Győri Nemzeti Színházban* mutatkoznak be a végzős balettnövendékek és az iskola vizuális művészeti tagozatának hallgatói. Vasárnap nyílik a X. Pannónia fotószalon, a dunántúli és budai fotóklubok jubileumi kiállítása. Idegenforgalmi látványosságnak ígérkezik a belváros több helyszínén rendezendő barokk esküvő, korhű jelemezekkel, zenével, ételekkel. Június 26-án a székesegyházban *Bruckner VII. szinfóniáját* játsszák a győri filharmonikusok *Koncz* Tamás vezényletével. Győr védőszentje, Szent László király tiszteletére tudományos tanácskozást tartanak a Káptalandombon, itt adják át a Szent László-díjat, s avatják fel a szent király domborművét. Püspöki szentmise és körmenet zárja az ünnepet.

Június 28-án a városháza dísztermében ad hangversenyt a *Cea* trió. Közreműködik *Vukán* György, *Berkes* Balázs és *Balázs* Elemér. 29-én kezdődik a négynapos nemzetközi bábfesztivál, amelyen a budapesti *Kolibri*, a veszprémi *Kabóca*, a győri, a kassai bábszínház, a budapesti *Hattyú-Dal Színház*, a pécsi *Bóbita*, a szombathelyi bábszínház mellett osztrák, spanyol és svájci bábosok is fellépnek. A *Győri Balett*, a *Győri filharmonikus zenekar* és a *Liszt Ferenc kórus* közös produkciója, a *Carmina burana* 29-én este kerül színre a Nemzeti Színházban. Július 1-jén a Széchenyi téren tartják az *V. nemzetközi néptánc- és népzenei fesztivált*, amelyen a hazaiak mellett görög, észt, török, ukrán, francia, szenegáli, szárd és lengyel együttesek lépnek fel. Július 4-én este a *Pege kvartett*, 12-én a *Super Group Jazz*, 13-án a *General Harmony Singers*, 14-én a *Décapole Consort* ad koncertet. *Kálid* Artúr vezetésével július 6-án játsszák a Vígszínház művészei a S.Ö.R-t (*Shakespeare összes rövidítve*).

(o. á.)

Európai szoborpark lesz Budapesten

Az új, egyesült és nyitott Európa szellemiségének jegyében kortárs szoborgyűjtemény kap helyet a Kiscelli Múzeum melletti kastélyparkban. A helyszínül szolgáló kastélypark rendbehozataláról és a szobrok szállításáról, felállításáról gondoskodó – és azt finanszírozó – Ausztria megállapodást írt alá kedden e kötelezettségének vállalásáról – tudatja az *MTI*.

A cél egyrészt a kútbaesett Bécs–Budapest világkiállítás kulturális programjainak pótlása, másrészt a magyar államiság ezeregyszáz, az *Osterrichi* név ezeréves jubileumának közös ünneplése az európaiság jegyében. A szoborpark mintegy jelképezi Budapest bekapcsolását az európai integrációba, s ugyancsak szimbolikus jelentőségű, hogy az egyes országok nem feltétlenül saját művészük alkotását adományozzák Budapestnek. Ausztria spanyol, Franciaország angol, Németország kelet-európai alkotást választott – s van lehetőség Európán kívüli ország művészétől is adományozni szobrot, jelezve, hogy Európa nem zárkózik be, hanem nagyon is nyitott.

Túl szép, hogy igaz legyen

Balassa Sándor kontúrok nélküli operája

A *Magyar Állami Operaház* május 21-én mutatta be *Balassa* Sándor háromfelvonásos operáját, a *Karl és Annát*. Szövegét Leonhard *Frank* azonos című kisregényéből és színművéből *Fodor* Géza és a zeneszerző írta. A Magyar Állami Operaház zenekarát *Oberfrank* Géza vezényelte.

Öt éven át, 1987 és 1992 között készült a mű, noha a szerző már zeneakadémiai tanulmányai során is foglalkozott a gondolatával. Érettségében, átgondoltságában tehát nem kételkedhetünk. A szerző szerint ez az alkotás arra hivatott, hogy újra felkeltse az emberekben a modern zenéből gyakran hiányzó katarzisélményt.

Balassa Sándor most előadott operája tehát a katarzis élményét tűzi ki céljául és valósítja meg többé-kevésbé sikeresen. A három felvonásban megjelenített cselekmény tiszta szépsége már a szövegkönyv, a történés olvasása közben is leplezetlenül megjelenik. A két fronton harcoló katona, Karl és Richard párbeszédében valóság és álomvilág határmezsgyéjén járunk. A vágy, a szerelem utáni sóvárgás beteljesületlen álomként jelenik meg. Tükrözi ezt a zene is, szikár, száraz környezetéből csak ritkán, de annál hangsúlyosabban tör elő a vágy magasba hajló motívuma. Az első felvonás Anna és Marie párbeszédével együtt remek alapját nyújtja a történetnek. Miután a függöny másodszor gördül fel, Karlt már Richard feleségének, Annának a lakásában találjuk. Mivel Karl, Richard elbeszéléséből Anna minden mozdulatát ismeri, a lány megdöbbenten ad neki helyet otthonában. Attól a perctől kezdve, hogy Anna Karlé lesz, a történet édeskés mellékízt kap, ez az íz pedig lassan-lassan átjárja mind a cselekményt, mind az azt körülölelő muzsikát. Mindezek után csak egyetlen igaz hely marad, ez pedig Karl és Anna szerelmi vallomása. Hogy a hazatérő Richard, mikor rájön kettejük szerelmére, enyhe dühkitörés után mégis békében engedi útjukra őket - túl szép ahhoz, hogy igaz legyen.

Mi történt, kérdezzük az utolsó hangok után: beteljesüléssel járó megkönnyebbülés? Nem dönthető el végérvényesen, a mű ugyanis kontúrtalanul adta át üzenetét. Balassa Sándor zenéje hasonló a történethez, szép és számos taktusában ihletett is. A bonyolult polifóniától az egyszerűbb zenei elemekig sok erőt megmozdít, hogy muzsikája megfelelő módon legyen a cselekmény kísérője. „Illusztrációja" azonban teljesen a szövegkönyv hatása alatt marad, határok nélkül hömpölyög, néhol népdalt kap hátára, néhol ócska zörejek törnek elő belőle. Erény ez, legalább addig, amíg a vágy világába kalauzol bennünket, azonban hátránnyá válik, mihelyt éles körvonalakat kap a történet. A zene viszont utopisztikusan álomszerű marad. Egyetlen helyen Balassa Sándor megdöbbentő őszinteséggel ábrázolja a két magára maradt ember szerelmét. Ha van pillanat, amiért emlegetni fogják alkotását, akkor ez az. *Terényi* Ede műsorfüzetbe írt elemzése szerint ez a rész *„Kétszázhatvankilenc ütem boldogságzene"*. Valóban, Karl és Anna minden hangja átütően őszinte és hihető, szerelmük valóságos és igaz. A szerelem e pillanatait azonban nemcsak Balassa Sándornak, hanem az előadóknak is köszönhettük.

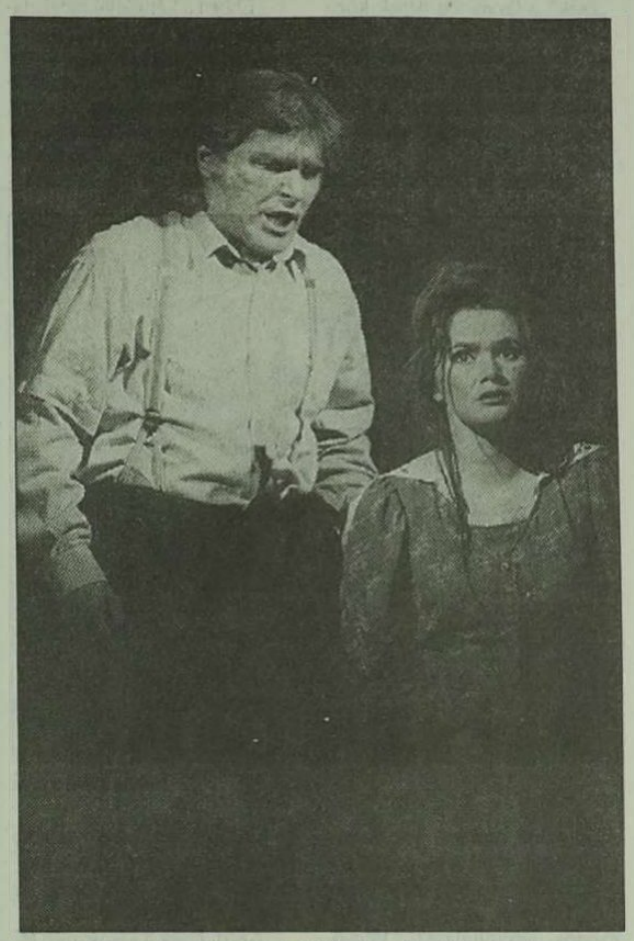

Kelen Péter és Frankó Tünde a Karl és Annában
MTI-fotó – Földi Imre

Frankó Tünde (Anna) alakítása kiemelésre méltó; a fiatal énekes nemcsak bámulatos ügyességgel énekelte nehéz hangközökön lépdelő szólamát, hanem minden dallamát muzikálisan kapcsolta eggyé, érzékeltetve a mondatok lejtését. Mivel szólama csak hozzávetőlegesen rajzolta meg jellemét, játékával mutatta be magát. Személye sokszor – talán a kelleténél is többször – eltakarta *Kelen* Pétert, aki Karl szerepét énekelte. A kiváló tenorista nehéz helyzetben volt, hiszen jelleme csak ritkán rajzolódott ki az operából. Ki is ez a Karl, kérdeztük. Hősszerelmes? Jellemtelen gazfickó? Pozitív vagy negatív figura? Sajnos nem tudjuk. Karl hétköznapi, se meleg, se hideg, színtelen, kontúr nélküli alakja az operának; ez azonban legkevésbé Kelen Péteren múlt, hiszen ő mindent megtett, hogy színt vigyen szerepébe.

Az egyetlen, aki pontos, könyörtelenül meghatározható véleménnyel és arcéllel rendelkezik, az Richard (*Ambrus* Ákos). Más kérdés, hogy miatta hiányzik a „tanulság" az opera végéről. Mit tanulhatunk tőle? Egyedül azt, hogy a szerelem túl van minden törvényen. Nem jönnek Frickák, Leporellók, hogy parancsoljanak vagy zsörtölődjenek, nem, Richard rövid, erejét vesztette dühkitörés után engedi, hogy a szerelmesek csendben elsétáljanak. Az opera nem ébreszt kérdéseket, a befejezés kellemes derengést áraszt a katonai tábor kínjaira, Anna búsulására, Richard fájdalmára. A szerelmi jeleneten kívül minden más pillanat csak egy mondatot élesztget bennünk: Túl szép ahhoz, hogy igaz legyen.

Kerényi Miklós Gábor rendező mindent megmozgatott, ami mozdítható volt: színészek tűntek el, hirtelen hajó gyomrában lehettünk, házak jöttek elő a semmiből, fák ereszkedtek alá s emelkedtek újból a magasba, egyszóval technikailag nagyszabású rendezésnek lehettünk tanúi. Kerényi Miklós Gábornak ezen túl a kis részletek kidolgozására is maradt energiája, apró, jelzésszerű elemek utaltak az emberpár szerelmére, s koncentráltan, mágikus erővel vonta a két főszereplőt a középpont fényerejébe. Sokszor mégis mintha távol maradt volna a darabtól, rendezése önálló életet kezdett élni, megszakad a kapcsolata szöveggel és zenével egyaránt. Szimbolikus értelmezései üres térbe kerültek, mivel sem a zene, sem a szöveg nem szorult rá, hogy értelmezzék. A rendező túl mélyre ásott, a darab jóval közelebb áll a felszínhez, mint a rendezés pszichológiai „árkához".

Bősze Ádám

Erkel-napok Budakeszin

Háromnapos rendezvénysorozatot tartanak *Erkel-napok '95* elnevezéssel a *Budakeszi Önkormányzat* és az *Erkel Ferenc Társaság* védnökségével Budakeszin június 9-től.

Az Erkel Ferenc Társaság mindent elkövet, hogy *Mosonyi* Mihály alakját ismertté, műveit népszerűvé tegye. A múlt században élt (1815–1870) zeneszerző és zeneíró, *Liszt* Ferenc barátja és *Erkel* Ferenc kortársa jelentőségét az utókor fedezte fel. Mosonyi művei sokáig hallgatásra voltak kárhoztatva. Csak mostanság látnak napvilágot egy Hongkongban működő hanglemezkiadó jóvoltából, és kerülnek kiváló művészek előadásában ország-világ elé. Az Erkel-napok keretében tisztelegnek Mosonyi Mihály munkássága előtt is.

Június 9-én délután a *művelődési házban* nyitják meg a *Budakeszi és az Erkel család* című kiállítást, este kamarahangversenyt tartanak. Mosonyi Mihály *Két gyöngyszem – Harmat és könny, Életképek a magyar gyermekvilágból* (részletek), *Arany* János: *Két dal – Letészem a lantot, Grand Nocturne (Triószerenád)*, Liszt Ferenc *Mosonyi gyászmenete* és Erkel Ferenc *Sarolta* (Finale az első felvonásból) című darabját adják elő.

Június 10-én dr. *Bónis* Ferenc, az Erkel Ferenc Társaság elnöke előadását, a *Történelmi jelképek a magyar zenében a nemzeti romantika korától Kodályig* címmel hallgathatják meg az érdeklődők a művelődési házban. Délután koszorút helyeznek el az *Erkel-háznál* és *szobornál* s Erkel Ferenc svábhegyi lakóházánál. Este operahangverseny lesz a művelődési házban. Vasárnap a *Honvéd Táncszínház* gálaműsorával fejeződik be a rendezvénysorozat a művelődési ház szabadtéri színpadán.

(p. p. p.)

Válogatott Holmi

Az antológiává lett folyóirat

A *Magvető Könyvkiadó* vállalkozott arra, hogy átalakult szellemi életünk egyik legrangosabb folyóiratából készült antológiát a könyvhétre megjelentesse. A szerkesztők kedden délután mutatták be a *Válogatott Holmit* az Írószövetségben. *Réz* Pál, *Domkos* Mátyás, *Radnóti* Sándor és *Várady* Szabolcs beszélt a lapról és antológiáról, amely öt év kiemelkedő publikációit közli háromszázötven oldalon. A Holmi megpróbálja a magyar irodalmat a maga sokszínűségében bemutatni. Réz Pál főszerkesztő nemcsak jó verseket, prózákat, esszéket kívánt felsorakoztatni, hanem egymás mellé állíva őket erősíteni akarta a művek hatását is. Radnóti Sándor rovat, a „bírálat" nincs jelen az antológiában, hiszen a Holmi kritikái a hazai gyakrolatban szokatlanul szókimondóak, s az antológia még véletlenül sem szeretne bántani. Várady Szabolcs, a versrovat költő-szerkesztője gondoskodik a Holmi költészetválasztékának sokszínűségéről. *Domokos* Mátyás felel a szépprózáért, s mindent megtesz, hogy valódi olvasnivalót kínáljon. Vannak a Holminak élő klasszikusai és vannak fiatal felfedezettjei.

A Válogatott Holmit a folyóirat költői illusztrálták: *Csukás* István, *Imre* Flóra, *Imreh* András, *Kántor* Péter, *Kukorelly* Endre, *Mesterházy* Mónika, *Nádasdy* Ádám, *Szabó T.* Anna, *Tóth* Krisztina és *Várady* Szabolcs.

A kötet ára 645 forint.

(osztovits)

A HÉT FILMJE

Rablóhal

FRANCIS FORD COPPOLA életművének a magyar néző számára ismeretlen korszakából, a nyolcvanas évek első feléből való a *Rablóhal*. A bemutató a gyártás után majdnem tizenöt esztendővel is esemény a filmtörténet szerelmeseinek éppúgy, mint azoknak, akik csupán egy kellemes estét szeretnének eltölteni a moziban. Adósságot törleszt a *Budapest Film*, a megkésett premier azonban a forgalmazók felelősségére is figyelmeztet: a Rablóhal ismeretében bizony másként ítéltünk volna meg sok újszerűnek tűnő művet az elmúlt évtized nemzetközi és hazai kínálatából.

A forgatókönyv az Amerika-mítosz összes kellékét felhasználja. A *West side storyt* idézi a bandaháború, a *Szelíd motorosok* kései utódai a szereplők; merít S. E. *Hinton Az ügynök halálából* és Tenesse *Williams* mélylélektani ihletésű műveiből éppúgy, mint a magányos hős westernmitológiájából. Nem véletlen a sokféle rájátszás, hiszen Coppola most is az Amerika-tudat egyik legfontosabb összetevőjéről, az illúzióvesztésről készített filmet. A Rablóhal a korszakváltás műve, s arról tudósít, hogy a szabadság világa hogyan számolja föl önmagát.

Rusty James (Matt *Dillon*) abban bízik, hogy megjön Kaliforniából a bátyja, a motoros, s újra élet és küzdelem költözik a külváros omladozó házfalai közé. Újra összeáll majd a banda, s az esztergapad mellől kilépve legalább esténként romantikusabb élet teremthető meg. Nem veszi észre, hogy a szemtől szembeni viadalok ideje lejárt. Barátai kényszeredetten elkísérik még egy-egy verekedésre, de ezeken már drogosok rántanak kést. Amikor a motoros visszatér, csalódást okoz öccsének. Nem szervezi meg a bandát, csak hallgatagon figyel.

Fölmérte, hogy a szabadság és a férfias erőpróba elől az emberek a kábítószerhez menekültek. A melodramatikus és kissé didaktikus befejezésben a motoros kinyitja az állatkereskedés ketreceit, s az akváriumba zárt nemzetiszínű, kék és piros rablóhalakat bedobatja öccsével a folyóba. Halála előtt meghagyja még neki, hogy utazzon el az óceánhoz.

SZERENCSÉSEN illeszkedik a történethez az analitikus drámákat idéző családi szál is. Az anya elhagyta férjét és két kisgyermekét, az ügyvéd apa alkoholista lett, s a motoros titokzatos kaliforniai útján valójában az anyját kereste. A leépült, önmagával vitatkozó, intellektusa morzsáit rágcsáló apa szerepében Dennis *Hopper* remekel. Mint ahogy rácsodálkozhatunk arra is, hogy az akciófilmekben elhasználódott Mickey *Rourke* mint motoros milyen kitűnő színész.

A FORMANYELV a Rablóhal legnagyobb meglepetése. Azt tudtuk, hogy Coppola a hagyományos elbeszélői film nehezen felülmúlható mestere, most megmutatkozó arcát azonban nem ismertük. Fekete-fehérben a német expresszionistáktól az újhullámig idézi a stílusokat, felhasználva a videotechnikát és a rendkívül hatásos zenére (Steward *Coppeland*) történő vágást. Az erőteljes fény-árnyék játék, a geometriai ihletésű képkompozíció már a húszas-harmincas években is az emberidegen világ kifejezője volt, ehhez a hagyományhoz nyúl vissza a rendező, érzékeltetve az ember által teremtett rideg és racionális világ győzelmét az egyén fölött. Gyakran csak a szereplők árnyékát mutatja Stephen H. *Burum* kamerája az identitásvesztés jelképeként.

Szabolcs Imre